

אירופה, אתגר הטרור והמענה המודיעיני

גבריאל אראל, עוזרת מחקר במל"ם וסטודנטית לתואר ראשון במסלול המצטיינים בית ספר לממשל במרכז הבינתחומי בהרצליה

מאמר זה מסכם כמה מאמרים שהופיעו בעיתונות המקצועית הבין-לאומית לגבי התמודדות של אירופה עם שורת הפיגועים הקשים בבריסל ובפריז, בדגש על ההיבטים המודיעיניים של התמודדות זו. בין המאמרים שנסקרו היו מאמרים אשר דנו בהיבטים האידאולוגיים והתרבותיים בהתמודדות האירופאית עם עליית האסלאם הרדיקלי והשלכותיהם על מאפייני הפעילות המודיעינית, ומאמרים שדנו במישרין בהיבטים המודיעיניים של הטרור באירופה ובהקשר המודיעיני של גלי ההגירה הגדולים הפוקדים את היבשת בשנים האחרונות, ואשר הגיעו לשיאם במחצית השנייה של 2015. נוסף על כך המאמר מציג את עיקרי דוח ועדת החקירה הצרפתית לבחינת האירועים שפורסם לאחרונה.

לדעתו של פרופ' ג'יל קפל, חוקר האסלאם והעולם הערבי המודרני, פיגוע הטרור במדריד בשנת 2004, היווה נקודת מפנה ביחסו של האסלאם הקיצוני לאירופה. מאז, אירופה הפכה בעיני הפעילים האסלאמיסטים, נוסף על תפקידה כמרחב פעולה לתכנון והוצאה לפועל של פיגועי טרור, גם יעד לפיגועים אלו.¹⁶⁷ ההתמודדות המודיעינית של אירופה עם הטרור האסלאמי הקיצוני על רקע שינוי זה, מחייבת עיסוק והתמודדות עם שאלות מקצועיות, תפיסתיות, ארגוניות, ערכיות ואידאולוגיות שהתשובות להן אמורות לאפשר מחד גיסא ביסוס מענה ברמה האסטרטגית, האופרטיבית והטקטית לשיבוש רשתות הטרור הפועלות באירופה ולסיכול פיגועי טרור נוספים שגורמי טרור מאורגנים, דוגמת "המדינה האסלאמית" ו"אל-קאעידה", או פעילים עצמאיים עלולים לנסות לבצע בעתיד, ומאידך גיסא, לאפשר לאירופה להמשיך לדבוק בתפיסתה את עצמה כמובילה עולמית של ליברליזם, הומניזם ורב-תרבותיות. השונות בהתייחסויות החוקרים למתח בין תפיסות וערכים אלו ומשמעותם לגבי המודיעין באה לידי ביטוי גם בדרכים השונות בהן הם מסבירים את תהליכי הרדיקליזציה בקרב המוסלמים באירופה.

אפיון השיח באירופה על אודות איום הטרור מבית

רבים מהחוקרים המובאים במאמר זה סבורים כי הממדים האידאולוגיים, הפוליטיים והחברתיים-תרבותיים של השיח הציבורי באירופה מקשים על התוויית מדיניות מקיפה ואפקטיבית להתמודדות עם הטרור, בדגש על התחום המודיעיני. הממד האידאולוגי מעורר קשיים ומחלוקות בזיהוי מקור הבעיה. מצד אחד יש הגורסים, וביניהם פרופ' קפל, כי המקור לבעיית הטרור הוא האסלאם הרדיקלי המתפשט באירופה, ומהצד האחר, יש הסבורים, וביניהם פרופ' אוליבייר רוי,

Reuel Marc Gerecht, The Battle For Europe, *The Caravan*, issue 1661 May 6, 2016. <http://www.hoover.org/167research/battle-europe>

חוקר אסלאם צרפתי בעל תפיסה ייחודית על מרכיבי האסלאם הרדיקלי, כי מקור הבעיה הוא הניצול של האסלאמיסטים את הרדיקליזציה של השיח באירופה.¹⁶⁸ תפיסה זו נובעת ממסגרת תפיסתית המקובלת בשמאל באירופה ולפיה הרדיקליזציה היא תולדה של התרבות האירופאית הנוקשה ואי-קבלת המהגרים המוסלמים באירופה, הרבה יותר מכפי שהיא משקפת בעיות בתוך האסלאם. בעיני רעואל מרק גרנט, איש CIA לשעבר, מומחה לטרור אסלאמי במזרח התיכון, גישה זו, מקשה על השיח בדבר עתידה התרבותי והמדיני של אירופה, שיח אותו נדרש לקיים הן לצורך קליטה מיטבית של מיליוני המהגרים והן לשם פיתוח תפיסת התמודדות עם טרור מבית ומחוץ. שכן, אם מקור הבעיה הוא בהתמודדות האירופאית, אין צורך בלחימה של כוחות אירופיים כנגד האסלאם הקיצוני בצפון אפריקה ובמזרח התיכון. הבעיה בגישה זו, בעיני גרנט, היא התעלמותה מכך שככל שתימשך הלחימה הקיימת ממילא באזורים אלו, תוצף אירופה בגלי הגירה נוספים, אשר ירחיבו את מעגל האלימות והטרור מבית (בייחוד לאור קשיי ההשתלבות).¹⁶⁹

הממד האידאולוגי-חברתי-תרבותי

חוקרים רבים, כגון פבריס בלאנש, פרופ' באוניברסיטת ליון המתמחה בסוריה, מישל גרפינקל, וחיים תומר, איש מוסד עד לאחרונה, סבורים כי הממד האידאולוגי-חברתי-תרבותי הוא בעל משקל משמעותי בהגבלת יכולתה של אירופה לבצע את השינויים הדרושים בהקשר המודיעיני, כדי להתמודד עם בעיית הטרור האסלאמי הקיצוני. לדברי בלאנש, ברקע לכך, בין השאר, עליית כוחם של פעילי 'האחים המוסלמים' והשפעתם על אינטלקטואלים באקדמיה ובשיח התקשורתי באירופה. אינטלקטואלים אלה מותחים ביקורת על הליברליזם והדמוקרטיה ועל האופן שבו הם מיושמים באירופה, וקוראים להקל על המוסלמים ביבשת לחיות בה על פי דתם, כולל באמצעות התאמת קודים חברתיים לאורח החיים המוסלמי, ולהגברת תחושת ההלקאה העצמית של אירופה על יחסה למוסלמים.¹⁷⁰ דוגמה בולטת לכך ניתן למצוא לדברי מישל גרפינקל, עיתונאי ועורך בכיר בצרפת, בדבריה של הפילוסופית הצרפתית, אליזבת' בנדיטר, אשר בעיניה, המישור האידאולוגי מחייב את צרפת לפעול כדי לשמר את שונותם של אזרחי צרפת המוסלמים, באמצעות עיגון נורמות מוסלמיות בחוק הצרפתי, מתוקף זכותו של כל אדם ליחס שווה בפני החוק. זאת, על אף השונות במנהגים ובאורח החיים. בעיניה, השילוב של ממד אידאולוגי וממד פוליטי המציע קידום של אינטרסים מוסלמיים יוכל לתרום לתחושת אינטגרציה של אזרחיה המוסלמים של צרפת ואף לשיפור כללי במצב הביטחוני והחברתי.¹⁷¹ דוגמה נוספת המובאת על ידי גרפינקל¹⁷² היא כיצד החינוך המריטוקרטי הצרפתי יצר אליטה תרבותית אשר מעדיפה להתכחש למציאות ובלבד שתוכל לשמור על השקפתה התרבותית וערכיה. הוא מבסס את דבריו בהדגמת העלמת

168 ש.ם.

169 ש.ם.

Fabrice Balanche, France refuses to see Islamism as a cultural problem, Hoover Institution, May 5th, 2016 <http://www.hoover.org/research/france-refuses-see-islamism-cultural-problem>

171 ש.ם.

Michel Gurfinkel, French Demographics, from Denial to Surrender, March 14th, 2016 <http://www.michelgurfinkel.com/articles/592-French-Demographics-From-Denial-To-Surrender.html>

העין הרשמית מהשינויים הדמוגרפיים אשר פקדו את צרפת בעשורים האחרונים, הכוללים עלייה באחוז המוסלמים בצרפת (מוערך ב-5%–10%) ועלייה בזהות הדתית בקרב צעירים מוסלמים (83% מתלמידי התיכון המוסלמים מגדירים את עצמם כבעלי זיקה דתית).

חיים תומר, בכיר המוסד לשעבר, מציג את תפיסת הקברניטים באירופה באור מעט שונה. בראייתו, הבעיה אינה טמונה בהעדר מודעות לטרור האסלאמי אלא בתפיסה אידאולוגית מושרשת הדוגלת בשילוב ובהטמעת המהגרים בחברה. תפיסה זו אינה עולה בקנה אחד עם מאמצי החדירה והמעקב הנדרשים לניטור הטרור מבית. לפיכך קיימת התנגדות רבה בקרב קברניטים והוגי דעות אירופים להרחבת המעקב והחדירה, מחשש כי אלו יגררו תגובות קיצוניות והסלמה. תומר מתאר כיצד הליכים פשוטים כגון תשאל ותחקור במעברי הגבול של אזרחים ומהגרים אשר שהו במדינות כגון סוריה, עיראק, תימן וטורקיה שהיו יכולים להניב מידע רב, אינם נעשים בשל תפיסת חירות הנובעת מהזכות לפרטיות.¹⁷³

מעבר לממד האידאולוגי מושפעת הגישה האירופית, לדעת בלאנש, גם מהממד הפוליטי-מדיני, קרי משיקולים פוליטיים וכלכליים הנובעים מהרצון של אירופה לשמור על קשרי המסחר שלה עם מדינות המפרץ (ייצוא לשווקי המפרץ והסחר בנפט). אלה מונעים מאירופה לפקח על המסגדים הסלפיים והוואאביים אשר הוקמו בתמיכתן העקיפה של מדינות המפרץ ולא כל שכן להגביל את פעילותם. כידוע, מסגדים אלו נוצלו כתשתית לאינדוקטרינציה לטרור סלפי ג'יהאדיסטי.

ככלל, הנטייה הרווחת של המחזיקים בתפיסות אלה, שמשקלם בעיצוב דעת הקהל האירופית הוא רב, הייתה להפחית מחומרת האיום, וכך נוצרה מסגרת תפיסתית ופוליטית שהכבידה על פיתוח כלים שיאפשרו התמודדות אפקטיבית עם הטרור האסלאמי. עם זאת, ככל שהטרור מבית גובר, כך גם מתגברות ועולות הקריאות המבקשות למזער את תופעת "הפוליטיקלי קורקט" ולבחון מחדש את הדבקות בערכים האוניברסליסטיים, הדמוקרטיים והליברליים, דווקא כדי לשמור על צביונה המערבי של אירופה. בראיית אלה המצדדים בגישה זו, כגון דאגלס מארי, עיתונאי וסופר בריטי, השמירה על הצביון הלאומי של מדינות אירופה אינה פוגעת בדמוקרטיה, או בחופש הדת או בחופש הביטוי, אלא להפך, מגנה על הדמוקרטיה ומונעת כפייה של מנהגים ונורמות של דת כלשהי על אומה שלמה.¹⁷⁴

סוגיות הפליטים וההתמודדות עם דאע"ש מהוות עילה לחיכוכים בין המדינות החברות באיחוד. התנועה החופשית המתאפשרת בין המדינות בעקבות "הסכם שנגן",¹⁷⁵ גלי הגירת הפליטים ההמוניים, העלייה בתחושות הניכור של צאצאי המהגרים והרדיקליזציה בקרב הצעירים

173 חיים תומר, יבשת סדוקה, אתר ישראל דיפנס, 27.06.2016, <http://www.israeldefense.co.il/he/content/%D7%99%D7%91%D7%A9%D7%AA-%D7%A1%D7%93%D7%95%D7%A7%D7%94>

174 Douglas Murray, Minorities must adapt to British ways - NOT vice versa, Express Online, January 8th, 2016, <http://www.express.co.uk/comment/expresscomment/632636/Minorities-must-adapt-UK-ways-vice-versa-Douglas-Murray-Express-Comment>

175 הסכם אשר נחתם ב-1985 בין 29 מדינות באירופה, ומסדיר מדיניות מעבר והגירה מתואמת בין מדינות אלו. בפועל רק 26 מדינות מיישמות (מרבית מדינות האיחוד למעט בריטניה ואירלנד). ההסכם מאפשר מעבר חופשי בין המדינות הללו באמצעות 'ויזת שנגן' או תעודה מזהה מטעם אחת ממדינות ההסכם. הסכם זה אפשר את ביטול הבידוק וביקורת הגבולות בייחוד במעברים רכובים.

יצרו תשתית נוחה לניצול על ידי ארגוני הטרור והפשיעה לצורך פיתוח פלטפורמות ענפות למסחר בנשק, בני אדם ולמעבר של פעילי טרור לבירות אירופה.¹⁷⁶ חיים תומר מדגיש בדבריו כיצד אל-קאעידה בעבר ודאע"ש כיום, מנצלים את התשתית המקומית ליישום הג'יהאד באירופה, כפי שהוכח בבריטל ובפריז אשתקד, שכן פיגועים ביוזמה מקומית קשים יותר לגילוי וניטור מודיעיני ומכיוון שרבים מחברי התאים המקומיים מכירים את שיטות הפעולה של גופי אכיפת החוק והמודיעין במדינותיהם ומפיקים מכך תועלת.¹⁷⁷

עקרונות המענה המודיעיני הנוכחי - הצורך בהגברת השילוביות

על רקע האמור לעיל, כשל האיחוד האירופי במאמציו ליישם אינטגרציה של שירותי המודיעין והביטחון. זאת על אף מנהגו להתפאר ביכולת האינטגרציה המדינית הגבוהה שלו.¹⁷⁸ חשיבות האינטגרציה המודיעינית שעלתה כלקח בין-לאומי לאחר פיגועי ה-11.9 בארצות הברית, התחדדה באיחוד לאחר הפיגוע במדריד ב-2004. נעשו מאמצים רבים לשפר את שיתוף הפעולה המודיעיני, לקדם רפורמות בקהילות המודיעין של המדינות החברות ולהקים גופי מודיעין וביטחון משותפים לחברות האיחוד.¹⁷⁹ עם זאת, עד כה, טרם ניתן להצביע על מימוש יעדי שיתוף הפעולה. בין הסיבות לכך, לדברי שניז בילגי, חוקר ומנחה ב-Middle East Technical university באנקרה, ניתן להצביע על היעדר אמון מספיק בין המדינות ותחושה כי שיתוף מידע רגיש מהווה פגיעה בביטחון הלאומי ובריבונות. נוסף על כך יצוין כי שיתוף הפעולה המודיעיני בגופי הביטחון באיחוד הוא על בסיס בלתי מחייב. סיבה נוספת יכולה להיות החשש של מדינות חלשות יותר באיחוד מהתערבות של קהילות המודיעין הגדולות בענייניהן.¹⁸⁰ (ראו טבלה בעמוד הבא).

ההבנה כי המציאות מחייבת שיתוף מידע וידע הובילה להקמת כמה מאגרי מידע העוקבים אחר חשודים בפעילות טרור או פשיעה, אחר כניסות לאיחוד בנמלי האוויר וכדומה. אולם מאגרים אלו תלויים ביכולת וברצון של המדינות החברות להזין בהם נתונים והם אינם מפותחים דיים כדי לאפשר לקהילות המודיעין לנצל אותן באופן יעיל למעקב או מיפוי חשודים בטרור. כך, לדוגמה, ידוע על כ-5,000 אזרחים אשר יצאו לסוריה ועירק ואילו מאגרי האירופול מציינים פחות מ-3,000, עקב פערי הזנת מידע. כמו כן, ריבוי גלי ההגירה וכוח אדם מצומצם בקהילות המודיעין מקשים על מדינות כגון יוון, אשר נמצאות בנקודות המעבר לאיחוד, לנהל מעקב רציף ומפורט אחר הנכנסים, כך שההערכות הן כי בשנת 2015 נכנסו כ-20,000 מהגרים אשר אינם רשומים או

Adam Nossiter, As terrorists cross borders, Europe sees a new that its intelligence does not, New York Time, March 176 23, 2016.

177 ראו הערה 185, לעיל.

Rusell A. Berman, Strategy, security and values, Hoover Institution, May 3rd, 2016. <http://www.hoover.org/research/security-strategy-and-values>

Fernández, M. Antonio Diaz, The Spanish intelligence community: A diffuse reality, Intelligence and National Security, 179 2010 25:2, 223-244

Şeniz Bilgi, Intelligence Cooperation in the European Union: An Impossible Dream? All Azimuth Vol5 2016. Middle 180 East Technical University

גופי מודיעין וביטחון משותפים באיחוד האירופי

FRONTEX	INTCEN	EUMS	אירופול	CTG	מועדון ברן	ייעוד
מקדם ומתאם את אבטחת הגבולות	המרכז למודיעין והערכה של האיחוד	הסגל הצבאי של האיחוד האירופי, ארגון המורכב מקציני צבא אשר הושאלו למוכ"ל האיחוד, כפוף לארגון קציני הצבא האירופי	גוף אכיפת החוק באירופה אשר נועד לסייע למדינות האיחוד באכיפת חוק ולוחמה בטרור ובפשע	גוף הלוחמה בטרור שהוקם על תשתית מועדון ברן	פורום לשיתוף מידע מודיעיני בין חברות האיחוד, נורבגיה ושווייץ	ייעוד
שמירה על מדיניות ההגירה והביטחון בגבולות, ניתוח סיכונים, קיום ותחזוק מאגרי מידע על אודות מעברי גבול, והשתתפות במבצעי השבה והגירה משותפים	בעל השפעה על בעלי תפקידים באירופה ומספק הערכות מודיעיניות בתחומי הטרור והביטחון; נקודת ריכוז למידע מודיעיני באיחוד	אמון על הערכה מודיעינית ותכנון צבאי אסטרטגי	ניטור סחר בלתי חוקי של סמים, נשק ובני אדם, טרור, פשיעה גלובלית, הונאות והלבנות הון	מענה לטרור האסלאמי באירופה. מקיים הערכות מודיעיני על בסיס מודיעין קיים, אשר מועברות לניתוח ושימוש ב"INTCEN"	פורום המקיים פגישות עתיות, ועידות וכנסים	תפקידים ומשימות
נחשף למאגרי מידע של הסכם שנגן, ומתחזק מאגרי מידע העוסקים במעברים באירופה	לארגון זה חטיבת הערכה וחטיבה ליחסי חוץ אשר פועלת בתחומים משפטיים, מידע גלוי ועל בסיס טכנולוגיות מידע; נקודת ריכוז למידע מודיעיני באיחוד	אגף מודיעין אשר מספק את המודיעין לוועדה למדיניות ביטחון והגנה של האיחוד, ולארגון עצמו; אגף זה מקבל מודיעין מנציגי המדינות החברות והוא בעל גישה למאגרי מידע ומודיעין של האיחוד	שיתוף מידע על אודות חשודים, ומידע התרעתי על אודות פעילות או תקיפות ספציפיות מאגר המידע מבוסס על נתונים מחקירות, ניתוח ואפיון על פי ניסיון העבר, ונגיש למדינות החברות. משותף באמצעות רשת TECS	איננו בעל מקורות מידע משל עצמו, ותלוי במידע המגיע מהמדינות החברות	שיתוף מודיעין על בסיס וולונטרי, באמצעות תקשורת ייעודית	שיתוף מודיעין

מתועדים ברשומות לאומיות או בין-לאומיות.¹⁸¹ ההערכה של אתר ה"דיילי מייל", היא כי בשנה וחצי האחרונות עברו באירופה כחצי מיליון פליטים ללא תיעוד.¹⁸²

ניתוח הפיגועים בצרפת ובבלגיה: לקחים מודיעיניים

ממצאי החקירות של פיגועי הטרור בפריז ובבלגיה מלמדים על קשר בין החוליות אשר הוציאו לפועל את הפיגועים בשני המקרים, וכי לסוכנויות המודיעין הלאומיות היה מידע על אודותיהן, שלא הועבר לסוכנויות עמיתות. לדוגמה: אחד מחברי החוליה, עבד אל-חמיד עבאוד, אשר מייחסים לו תפקיד משמעותי בתכנון הפיגועים בצרפת ובבלגיה, הוכר על ידי הרשויות כחשוד בטרור, אך לא הועבר דיווח בזמן אמת על אודות יציאותיו וכניסותיו הרבות מהאיחוד ומעבריו התכופים בין צרפת לבלגיה. דוגמה נוספת להעדר שילוביות בין קהילות המודיעין באירופה היא

Brook T., Randolph E., I. Michaletos, Network failure: Paris attacks focus EU on intelligence shortfalls, Jane's 181 Intelligence Review, January 2016
[http://www.dailymail.co.uk/news/article-3524093/Half-million-migrants-arrived-Germany-18-months-failed- 182-register-authorities-working-illegally-engaged-criminality.html](http://www.dailymail.co.uk/news/article-3524093/Half-million-migrants-arrived-Germany-18-months-failed-182-register-authorities-working-illegally-engaged-criminality.html)

הטיפול הכושל בידיעות של קהילת המודיעין באיטליה על אודות חבר חוליה נוסף אשר ניצל את תשתית ההגירה ואת הקהילה המוסלמית ביוון להעברת מידע וחומר נפץ מיוון לצרפת. מידע זה לא הועבר בזמן אמת לרשויות הצרפתיות.

אדם נוסטר, כתב הניו יורק טיימס, פירט בכתבתו את כשלי השילוביות המאפיינים את פעילות שירותי הביטחון האירופיים, בדגש על בלגיה וצרפת, שמנעו את סיכול פיגועי הטרור בשדה התעופה ובתחנת המטרו בבריסל. נוסטר מצביע, בין השאר, על היעדר מעקב אחרי מידע על אודות חשודים שהועבר משירותי הביטחון הטורקיים, ועל ההתעלמות של השירותים הבלגיים מהצורך לעקוב אחר החוליה שהוציאה לפועל את הפיגועים בפריז, שארבעה מחבריה השתתפו לאחר מכן בהוצאה לפועל של הפיגועים בבריסל. הוא מציין גם כי חלוקת האחריות בין גורמי אכיפת החוק והשיטור בבלגיה יוצרת פערי כיסוי וביזור בין שירותי המודיעין, המקשים על ניהול מעקב אחיד ורציף אחר חשודים ומחייבים הגברת האינטגרציה בין השירותים הלאומיים בבלגיה. דידיה לירו, חוקר ג'יהאד באוניברסיטת בריסל, טוען כי רשת פעילי הטרור שהוציאה לפועל את שני הפיגועים הללו היא רשת מבוססת היטב בבלגיה ובפריז, וחבריה מכירים זה את זה שנים רבות משום שגדלו באותה שכונה, והחלו את דרכם בפשיעה אזרחית, כאשר המעבר לטרור נעשה לאחר ההצטרפות לדאע"ש. כלומר, לו המדינות החברות היו מנצלות ומזינות את מאגרי המידע כראוי, מאפשרות הצלבת נתונים ממאגרי המידע עם מידע ממאגרים לאומיים, דוגמת המאגר המשטרתי, ומשתפות זו את זו על אודות חשודים בטרור ובפשיעה, ייתכן שהפיגועים בבריסל היו נמנעים.¹⁸³

צוות מחקר של כתב העת Jane's Intelligence Review שחקר את הפיגוע בפריז, גילה כי חוליית המחבלים מפיגועי הטרור בפריז פעלה על בסיס רשת מסודרת ומתואמת היטב אשר ממחישה את פערי המידע ושיתוף הפעולה בין גופי הביטחון, החל מניצול נקודות תורפה בכניסה לאירופה כגון יוון, הן למסתור והן להתקשרות בחתימה נמוכה יותר, דרך ניצול המעבר החופשי בין המדינות והפיקוח המועט על תנועה בתוך האיחוד, לתיאום ולהוצאה לפועל של הפיגועים. ההערכה היא ששניים מחברי החוליה ניצלו את גל המהגרים ליוון להעברת מידע על אודות הכנת חומרי נפץ מדאע"ש לאירופה, וכי חבר חוליה נוסף ניצל את המעברים הימיים כדי לעבור מיוון לצרפת תחת בקרה מינימלית. כתב העת של דאע"ש עצמו הצביע על התשתיות ביוון ובמדינות הבלקן כמתאימות לפיתוח לוגיסטי של פיגועים, לאור גלי ההגירה הרבים המטשטשים את החתימה של הגורמים הפועלים בזירה, הקרבה למזרח התיכון והקהילות המוסלמיות הנרחבות הקיימות באזור זה. כמו כן, ארגוני פשיעה יווניים ובלקניים מקיימים באזורים אלו רשת נרחבת של סחר בלתי חוקי בנשק ואמצעי לחימה.¹⁸⁴ גם דובר ועדת החקירה בנושא הפיגועים, אשר הוקמה בצרפת על ידי "האספה הלאומית", סבסטיאן פייטראסנטה, הדגיש כי אירופה אינה מוכנה להתמודד עם הטרור מבית, גם אם במהלך חודשי החקירה נעשו מאמצים לשיפור המצב הביטחוני הן במשטרה והן בקהילת המודיעין. הוא הדגיש בהקשר זה את המקרה של אותו עבד אל-חמיד אבעוד, אשר

. A. J. Rubin & R. Gladstone, Brussels Attack Lapses Acknowledged by Belgian Officials, March 24, 2016 183
B. Tigne, E. Randolph, I. Michaletos, Network failure: Paris attacks focus EU on intelligence shortfalls, Jane's 184
Intelligence Review, January 2016

היה מבוקש בקרב גורמי אכיפת החוק בבלגיה, וכאשר נכנס לאירופה בשנית דרך יוון בינואר 2015, עודכנה המשטרה בבלגיה על אודות כך אך הוא לא נעצר. יתר על כן, בעת מבצע פשיטה על דירת המסתור שלו, הצליח להתחמק, אך הדיווח על כך לא הופץ לגורמי אכיפת חוק מחוץ לבלגיה.¹⁸⁵

כיווני מענה עתידיים

בפגישת חירום שנערכה בבריסל בנובמבר 2015, לאחר הפיגועים בפריז, בהשתתפות שרי המשפטים ושרי הפנים של האיחוד, הוחלט על פעולה בשלושה ערוצים:

- ניטור ומעקב אחר תנועות של טרוריסטים וחשודים בפשיעה בתוך גבולות האיחוד.
- הגברת מאמצי האכיפה והביטחון בגבולות החיצוניים של האיחוד האירופי.
- הגברת הבקרה על יבוא וסחר בנשק בלתי חוקי.

בשנה האחרונה חוזקו שירותי אכיפת החוק בכלל וגופי המודיעין במיוחד, נוספו אלפי תקנים כדי לשפר את ההתמודדות עם גלי ההגירה ההמוניים הן באמצעות בקרה פיזית בגבולות והן באמצעות מעקב, מחקר וניתוח של תנועות חשודים ותשתית סחר בלתי חוקי. על אף הפערים העקרוניים בין החברות באיחוד האירופי בסוגיית ההתמודדות עם הטרור, לפחות ברמה האופרטיבית קיימת תמיכה רחבה בפקוח על מעבר הגבולות בין מדינות שנגן ובהגברת השילוביות המודיעינית.¹⁸⁶ הדרישה לכך גוברת נוכח המידע לפיו לפחות שליש מ-5,000 האירופאים שיצאו לחוץ בסוריה ובמזרח התיכון עם דאע"ש, כבר שבו לאירופה. לעומת זאת, נשמעים באירופה גם קולות הקוראים שלא להגביר את סמכויותיהם של גופי אכיפת החוק מתוך חשש שצעד כזה לא יתרום ליכולת שלהם לזהות ולסכל פיגועים בעתיד אלא ימקד את תשומת הלב שלהם לשכונות ולפעילים מוסלמים שבשוליים.

יש הגורסים, כי יכולות המחקר והניתוח הן של ועדת הביטחון באיחוד והן של ה-INTCEN היו יכולות לספק מענה מודיעיני יעיל לו היו מרחיבים את סמכויותיהם והיו פועלים באופן אינטגרטיבי המשלב ניתוח ומחקר מעמיקים, כיסוי האיומים והאתגרים השונים הניצבים בפני מדינות החברות באיחוד, ושילוב של יכולות האיסוף (הן מקהילות המודיעין של המדינות החברות והן באופן עצמאי). בשיח המודיעיני-ביטחוני באירופה עולות קריאות להקמה של סוכנות מודיעין מרכזית כדי להתמודד עם הפערים הללו ולרכז את תהליך המודיעין באירופה תחת קורת גג אחת. הקושי העיקרי טמון במידת היכולת של הסוכנות המרכזית להתגבר על הפערים בין קהילות ומחלקות המודיעין בין המדינות השונות, פערים הנובעים מתרבות ארגונית שונה, יכולות שונות וסדר עדיפויות לאומי שונה.¹⁸⁷

יש גם כאלה הרואים צורך בקפיצת מדרגה בתפיסת העבודה המודיעינית ובטכנולוגיה התומכת בה. למשל, פיתוח מערכות היתוך של מאגרי מידע אשר יאפשרו זיהוי של אזרחים במעברי גבול

A. Breeden, French inquiry urges changes to intelligence services in light of failures, *New York Times*, 5 July 2016., 185 http://www.nytimes.com/2016/07/06/world/europe/france-intelligence-paris-attacks.html?_r=0

186 שם.

Ş. Bilgi, Intelligence Cooperation in the European Union: An Impossible Dream? All Azimuth Vol5 2016. Middle East 187 .Technical University

(תווי פנים, קול וכולי) וייצרו התרעה מודיעינית אוטומטית, ואימוץ תפיסת מחקר המבוססת על חיפוש החוליה החסרה בפזל ולא על מציאת 'ידיעת הזהב'.

עיקרי דו"ח פרלמנטרי צרפתי שחקר את ההתמודדות עם טרור

ביולי 2016, התפרסם דו"ח של הוועדה הפרלמנטרית לחקירת ההתמודדות של צרפת עם פיגועי הטרור אשר אירעו בשטחה בשנת 2015. וועדת החקירה הוקמה לפני כחצי שנה והורכבה ממומחים וחקרים בתחומי החוץ, הביטחון והמודיעין והמשפט. הוועדה קיימה למעלה מ-300 שעות של ראיונות עם גורמי ביטחון ואכיפת חוק בצרפת ובח"ל.

הדו"ח משקף את כרונולוגיית הפיגועים שנחקרו וביניהם הפיגוע בעיתון 'שארלי הבדו' בסופר 'היפר כשר', סדרת הפיגועים ב-13 בנובמבר בתאטרון הבטאקלאן, וניסיונות פגיעה נוספים לאורך 2015 באזרחים, חיילים ושוטרים צרפתים. הוועדה בחרה להתמקד בכשלים הארגוניים והמבניים בקהילת הביטחון הצרפתית. מטרת הוועדה הייתה להביא להמלצות לשיפור ההתמודדות עם טרור בצרפת ביחוד לאור העובדה שוועדות קודמות אשר הוקמו למטרה זו לא עשו כן.¹⁸⁸ המלצות הוועדה בהקשר זה משתרעות על כל תחומי ההתמודדות עם טרור החל מטיפול בקרבנות, מיומנויות כוחות ההצלה ועד ייעול כוחות הביטחון וההתערבות, שיפור השת"פ בין כוחות המודיעין הלאומיים, וכן בחיזוק גופי הביטחון האירופיים.

הדו"ח ניתח את מקורות איום הטרור על צרפת והראה כיצד שיתוף הפעולה עם מדינות נוספות הן במסגרת הקואליציה הבין-לאומית נגד דאע"ש והן בנפרד יכול להשפיע על התמודדות טובה יותר עם איום זה. הוועדה המליצה על חיזוק שיתוף הפעולה עם מדינות כגון טורקיה, עיראק והקואליציה הבין-לאומית לכיבוש עיראק מידי דאע"ש, וסגירת מרחב מנביג' שבין טורקיה לסוריה למעבר של מתנדבים צרפתים.

בין ההמלצות הארגוניות המשמעותיות, ניתן למצוא: הכפפת גורמי המודיעין והלוחמה בטרור הלאומיים תחת השר לביטחון פנים, הרחבת סמכויותיו ותקציבו של מתאם המודיעין, אשר יאפשרו לו להנחות ישירות את גופי המודיעין, הקצאת תקנים נוספים לכוחות הביטחון ולגורמי המודיעין ושינוי מדיניות הגיוס והקמת ארגון ייעודי ללוחמה בטרור אשר יוכפף ישירות לראש

**בין ההמלצות
הארגוניות: הכפפת
גורמי המודיעין והלוחמה
בטרור הלאומיים תחת
השר לביטחון פנים,
הרחבת סמכויותיו
ותקציבו של מתאם
המודיעין, אשר יאפשרו
לו להנחות ישירות את
גופי המודיעין, הקצאת
תקנים נוספים לכוחות
הביטחון ולגורמי
המודיעין, שינוי מדיניות
הגיוס והקמת ארגון
ייעודי ללוחמה בטרור
אשר יוכפף ישירות
לראש הממשלה**

Aurelien Breeden, French Inquiry Urges Changes to Intelligence Services in Light of Failures, July 5th, 2016 **New York Times**, http://www.nytimes.com/2016/07/06/world/europe/france-intelligence-paris-attacks.html?_r=0

הממשלה, בדומה ל-NCTC בארה"ב.

המלצות בתחום הגברת הביטחון האזרחי כללו הרחבת מערכי האבטחה במקומות ציבוריים כגון בתי ספר וגנים, תגבורם במצלמות במעגל סגור, והגברת הביטחון והבידוק בשדות התעופה הצרפתיים. הוועדה בחנה, את התרומה של מצב החירום שהוכרז במדינה מאז נובמבר 2015, ואת התרומה של הנוכחות הצבאית הרבה במקומות הומי אדם במסגרת מבצע 'סנטינל', והגיעה למסקנה כי התרומה היא שולית, וכי ניתן לבטל את מצב החירום במדינה ולהפנות את הכוחות הצבאיים לאימונים בתחום הלוחמה בשטח בנוי.

בתחום אכיפת החוק, הוועדה המליצה לא לאפשר לפעילי טרור הקלות בעונשים וכן לקיים דיון האם ניתן לקבל הבעות חרטה של פעילי טרור, להגביר את מחלקת המודיעין של שירות בתי הסוהר מתוך ההבנה כי פעילים רבים עוברים רדיקליזציה במהלך המאסר או השיקום לאחר פעילות פלילית, גיוס מומחים לטרור למערכי אכיפת החוק, והרחבת יכולת ההכלה של עצורים במתקני הכליאה בצרפת.

סגן יו"ר הוועדה בחן את שיתוף הפעולה בין בלגיה לצרפת בתחום המודיעין ואכיפת חוק, וקרא לארגוני המודיעין ואכיפת חוק להגביר את השיתוף עם האירופול, בייחוד בגבול יוון. כמו כן, הוועדה שמה דגש משמעותי על שיפור מאגר המידע של מדינות שנגן והמליצה לאפשר למדינות החברות גישה מורחבת מלאה למאגר זה כדי שיוכל להוות מאגר רלוונטי המעיד על חשודים בטרור. הוועדה המליצה גם על הקמת חמ"ל אחוד, אשר יהיה אמון על בקרה של כלל המדינות, ועל ידי כך להגביר את שיתוף המידע באירופול.¹⁸⁹

מסקנה חשובה העולה מראיון עם דובר הוועדה,¹⁹⁰ הינה ההכרה של צרפת באיום הטרור העולמי. ההבנה כי מיגור של דאע"ש לא יפתור את איום הטרור, וכי רשתות אל-קאעידה בצפון אפריקה מהוות איום על אינטרסים צרפתיים באזור. אולם התרומה המשמעותית של הדו"ח היא ההבנה כי איום הטרור הוא אתגר שורשי אשר ילווה את צרפת בפרט ואת אירופה בכלל לעוד שנים.

189 קישור לדו"ח המלא של הוועדה - [http://www2.assemblee-nationale.fr/14/autres-commissions/commissions-d-enquete/moyens-pour-lutter-contre-le-terrorisme/\(block\)/28447](http://www2.assemblee-nationale.fr/14/autres-commissions/commissions-d-enquete/moyens-pour-lutter-contre-le-terrorisme/(block)/28447)

190 Aurelien Breeden, French Inquiry Urges Changes to Intelligence Services in Light of Failures, July 5th, 2016 **New York Times**, http://www.nytimes.com/2016/07/06/world/europe/france-intelligence-paris-attacks.html?_r=0